

JUDAICA BULLETIN

Mededelingenblad van de Stichting Judaica Zwolle

Internet: www.judaica-zwolle.nl E-mail: info@judaica-zwolle.nl

Verschijnt vier maal per jaar - ISSN 1384-9050

Jaargang 28, Nummer 3 / Nisan 5775 – April 2015

OPLAGE 320 EXEMPLAREN - ABBONNEMENT € 8,00 - BANKREKENING NL07INGB0000259272

Late zijn ziel gebundeld worden in het Eeuwige licht

De dood van Joseph Troostwijk in 1943

Door Patric van Aalderen

Personeel van de Bergings- en Identificatiedienst Koninklijke Landmacht (BIDKL) is dagelijks actief in het opsporen, ontgraven, identificeren en overdragen van stoffelijke resten van vermiste militairen en oorlogsslachtoffers aan het land van herkomst. “Vermist is erger dan dood” is het credo sinds de oprichting van deze bijzondere dienst. Wanneer iemand is vermist blijven nabestaanden achter in onzekerheid. Er ontstaan vragen over de omstandigheden van de verdwijning, er is hoop op terugkeer en een rouwproces blijft achterwege. Naast emotionele aspecten spelen ook sociaaljuridische afwikkelingen op de achtergrond een belangrijke rol. Een verdwijning kan van korte duur zijn, maar regelmatig is er ook sprake van jarenlange vermissing. In dit artikel worden diverse facetten van het werk van de BIDKL belicht, gerelateerd aan de verdwijning van Joseph Troostwijk uit Zwolle in 1943.

KnokPloeg Meppel

In 2008 raakte de BIDKL intensief betrokken bij het onderzoek naar de sinds 1943 vermiste Rotterdamse onderduiker, Pieter Hoppen. De basis van dit bijzondere onderzoek lag in de publicatie, *De KnokPloeg, Schimmen uit het verleden*.¹ Het boek, vol persoonlijke herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog was geschreven door Gerrit Gunnink, voormalig lid van KnokPloeg Meppel. Na de positieve identificatie van Pieter Hoppen, wiens stoffelijke resten werden gevonden in het Staphorsterveld, nam adjudant- onder-officier Patric van Aalderen van de BIDKL de spraakmakende publicatie nog eens ter hand. Hij las daarin een ander opmerkelijk verhaal met een open einde onder hoofdstuk 36, *Code Kiev*. In dit hoofdstuk worden lezers meegenomen naar een

moment in 1943 waarop verzetswerker Gerrit Gunnink samen met zijn vader, hoofd van de knokploeg uit Meppel fietsend voorwaarts ging. Gedurende de rit vertelde vader Gunnink aan zijn zoon dat hij nog iets ergs had meegemaakt, kort voor het gezin uit huis moest vluchten. Veel Meppeler inwoners waren, volgens het schrijven, doodsbang geworden vanwege de Grüne Polizei, die met dreigend uitziende overvalwagens door de straten van Meppel reden. De Duitse ambtenaren zouden op zoek zijn naar mannen en jongens om deze op te pakken. Het verhaal vertelt verder dat Harm Kraal, die met zijn vrouw en kinderen in de Weerdstraat woonde, al enige tijd een joodse onderduiker in huis had. Deze persoon moest gedurende de gevaarlijke dagen in het donkere kolenhok bivakkeren. De jood was echter zo angstig geworden in dit zeer primitieve verblijf dat hij al twee keer in paniek de straat op gelopen was.

¹ Gunnink, G. (2006) *De KnokPloeg, Schimmen uit het verleden*. Boom courantenuitgeverij, Meppel.

De in verval geraakte boerderij van de familie Gunnink aan de Werkhorst (bron: de heer E. Klunder)

Volgens vader Gunnink werd hij echter op tijd gepakt door Harm Kraal voordat hij grote schade zou kunnen aanrichten voor het gezin. Ze wisten zich geen raad meer en uiteindelijk nam Harm contact op met het hoofd van de knokploeg uit Meppel. Samen hadden de mannen overlegd dat ze onder deze moeilijke omstandigheden geen keuze hadden. De man moest sterven omdat ze geen uitweg meer zagen, het was een hopeloze situatie, aldus vader Gunnink. Volgens het verhaal werd de joodse man door Harm meegenomen naar de boerderij van de familie Gunnink. In de koestal werd de jood, die zich niet verzette, met een touw gewurgd. Kort na zijn overlijden vonden de mannen een oud openstaand scheermes in zijn broekzak. Ze dachten dat hij misschien van plan was om zichzelf te doden. Als laatste vertelde de vader van Gerrit Gunnink dat het lichaam vervolgens naar de hoogte, die in het weiland achter de boerderij zat, was gedragen en begraven. Daarna stopte het opmerkelijke verhaal van vader en zoon Gunnink in de publicatie.

Wie was de joodse onderduiker?

Als identificatiespecialist vroeg adjudant Patric van Aalderen zich af wie deze joodse onderduiker was geweest. Lag hij mogelijk nog steeds begraven in het stukje land waarover gesproken werd in het hoofdstuk, of was hij inmiddels opgegraven en elders herbegraven? Mogelijk waren er nog nabestaanden die in onzekerheid verkeerden over het lot van hun dierbare. Vanwege de vragen besloot van Aalderen een onderzoek in te stellen. De eerste persoon die werd benaderd was de schrijver van de publicatie, Gerrit Gunnink. Hij kon helaas niet meer informatie verstrekken dan zijn geschreven herinneringen. Archiefonderzoek zou daarom mogelijk meer opleveren. Gezocht werd in de gemeenten Meppel en Staphorst. Een aangifte van overlijden uit 1943, of een dag- of

nachtrapport van politie uit de periode 1943-1945, waarin iets stond beschreven over het slachtoffer zou zeer bruikbaar zijn. In deze archieven werd helaas niets gevonden. Een andere optie zou terreinonderzoek zijn. Ook dat bleek niet mogelijk. Op het perceel aan de Werkhorst, waar eens de woning van de familie Gunnink stond, blijkt tegenwoordig het scholencomplex van AOC Terra te staan. Tijdens de bouw zouden dan toch stoffelijke resten moeten zijn gevonden? Ook hiervan bleek geen sprake. Voorts werden diverse instanties, organisaties en particulieren benaderd, maar niets bracht het onderzoek dichterbij de ontknoping. Alleen de naam van het slachtoffer zou nog kunnen helpen om gericht te zoeken.

Toeval bestaat niet

Een veel gebruikte term binnen het team van de BIDKL is *‘toeval bestaat niet’*. Regelmatig ontstaat er ineens een situatie waardoor alles op zijn plaats valt. Zo ook in dit onderzoek. In maart 2014 ontving Patric van Aalderen een e-mail van een goede bekende, Minie Buit-Zielman uit Genne. Ze was voor de Stichting *Joods leven Zwartewaterland* verhalen aan het verzamelen over joodse medeburgers. Gedurende haar onderzoek was zij een opmerkelijk verhaal tegen gekomen over een joodse onderduiker uit Zwolle die via een onderduikadres aan de Steenwetering (gemeente Zwollerkerpel) was overgebracht naar de gemeente Staphorst. Hij zou daar op 29 april 1943 zijn geliquideerd door het verzet. Volgens Minie zou het gaan om Joseph Troostwijk uit Zwolle waarover zij inmiddels veel informatie had verzameld via haar connecties. Vanaf dat moment viel alles op de juiste plek en raakte het onderzoek in een stroomversnelling. Met behulp van de nieuwe inzichten kon de volgende reconstructie worden opgemaakt.

Boer en veehandelaar Klaas van den Berg

Klaas van den Berg woonde gedurende de oorlogsjaren met zijn gezin en dienstmeid Margje in een afgelegen boerderij aan de Steenwetering 14, gemeente Zwollerkerpel. Dit perceel huurde men destijds van de familie Pelleboer. Klaas kwam vaak op de Zwolse veemarkt waar altijd veel bedrijvigheid heerste. Vanaf deze plek aan de Rieteweg nam hij regelmatig onderduikers mee die tijdens de oorlog een schuilplaats vonden op de boerderij. De mensen, die zich wilden onttrekken aan de zogenoemde *Arbeitseinsatz*, werkten op het land en maakten melk, boter en kaas. Naast deze groep had het gezin ook enige tijd een

Het onderduikadres van de heer Joseph Troostwijk te Steenwetering 14 (bron: Mevrouw M. van Olst van den Berg)

geallieerde piloot en een joodse man onderdak geboden. Laatstgenoemde was Joseph Troostwijk uit Zwolle.

Joseph Troostwijk

Op 7 november 1884 werd Joseph Troostwijk te Zwolle geboren als zoon van Mozes Troostwijk en Catharina "Keile" Troostwijk-Polak. Na het overlijden van zijn vader bleef de ongehuwde Joseph bij zijn geliefde moeder wonen aan de Eekwal 28. Joseph leek een erg gevoelige man te zijn. Zo plaatste hij in februari 1941 eens een advertentie in de *Zwolsche Courant* waarin hij een grote beloning uitloofde voor diegene die zijn tamme kraai, welke twee veren uit zijn staart miste, terug zou brengen.

De dood van zijn moeder in hetzelfde jaar heeft Joseph Troostwijk wellicht zeer verdrietig gemaakt. Met weinig positieve vooruitzichten, zeker gezien de Duitse plannen om de joodse gemeenschap wereldwijd uit te roeien, besloot Joseph waarschijnlijk om zijn ouderlijk huis te verlaten en onder te duiken. Mogelijk zou hij op

De advertentie van de heer Joseph Troostwijk in de Zwolsche Courant uit 1941 (Bron: Mevrouw M. Buit-Zielman)

Catharina "Keile" Troostwijk-Polak bij de Zwolse synagoge tijdens het huwelijk van een van haar zeven zonen. Joseph Troostwijk, voorzien van een hoge hoed, kijkt naar haar (bron: Mevrouw M. Kan)

deze manier kunnen ontkomen aan een waarschijnlijke deportatie. Via de juiste contacten kwam hij terecht op de Zwolse veemarkt waarna hij uiteindelijk meeging met veehandelaar Klaas van den Berg.

Ondergedoken

Bij het gezin van den Berg woonde Joseph Troostwijk ongeveer een jaar beneden in de zogenoemde kinderkamer van het voorhuis van de boerderij. In het afgesloten deel van een kamer en suite was hij volledig geïsoleerd van anderen omdat het herbergen van een joodse onderduiker zeer veel risico's met zich meebracht. Alleen de gezinsleden en Margje, die hem verzorgden, wisten van zijn bestaan af. Aanvankelijk ging het goed. Joseph schilderde graag, vooral stillevens waarin bloemen voorkwamen. Een van de dochters van het gezin van den Berg kwam regelmatig op bezoek bij de joodse onderduiker. Het was de twaalfjarige Marie van de Berg die op verzoek van haar moeder regelmatig een kopje thee dronk en gesprekken met hem voerde wanneer ze uit school kwam. Als kind had ze andere plannen. Ze vond het niet altijd even leuk, maar deed het toch maar. Het werd duidelijk dat hij zich erg alleen voelde en dat gevoel werd blijkaar steeds sterker. Joseph Troostwijk had mogelijk veel moeite met deze wijze van leven en kwam daardoor wellicht geestelijk in de knoop. Op een morgen, voordat de jonge Marie naar school ging, kwam het dienstmeisje gillend binnen. Ze riep "de jood wil zich met een scheermes de strot door snijden!" Ze konden hem gelukkig tegenhouden, maar de situatie werd ondragelijk. Daarnaast kreeg Klaas van den Berg via een bevriende politieman te horen dat de Duitsers binnenkort mogelijk een inval zouden gaan doen. Daarop werd besloten om Joseph zo snel als mogelijk over te

plaatsen naar een ander onderduikadres. Kort na zijn vertrek volgde daadwerkelijk een huiszoeking. Klaas van den Berg was op tijd ondergedoken en daarom moest zijn vrouw het ontgelden. Jansje van den Berg zou na twee dagen gevangenschap in Zwolle terugkeren naar de Steenwetering.

Naar Meppel

Joseph Troostwijk werd op een avond nabij de *Lichtmis* overgedragen aan verzetswerkers die de joodse onderduiker meenamen naar Meppel. Bij Harm Kraal en zijn gezin vond hij onderdak in een donker kolenhok. Zij woonden destijds in de Weerdstraat te Meppel. Op het nieuwe schuiladres werden de spanningen alleen maar groter. Deze manier van leven kon hij niet meer aan. In zijn paniek was hij de straat al een paar keer opgerend. Dit bracht extreme risico's met zich mee. Het zou grote gevolgen kunnen hebben voor veel mensen. Daarom besloot Harm Kraal contact op te nemen met oom 'Hein' Gunnink, de leider van Knokploeg Meppel. De mannen stonden voor een duivels dilemma. Moest men de jood elders onderbrengen met alle risico's van dien of kiezen voor een andere optie. De knoop werd doorgehakt. Joseph Troostwijk moest dood. Hij werd meegenomen naar de koestal van de boerderij van de familie Gunnink waar hij met een stuk touw werd gewurgd zonder zich te verzetten. In zijn broekzak werd een open oud scheermes gevonden. Het stoffelijk overschot werd vervolgens begraven op een hoogte in het weiland achter de boerderij.

Waar is Joseph Troostwijk gebleven?

Wellicht zou men nooit meer iets hebben gehoord van deze zaak, en zou het lichaam van Joseph blijven liggen in het weiland. Door omstandigheden was er destijds echter noodzaak om melding te maken bij de officiële instanties. Op 29 augustus

De heer Harm Kraal (bron: de heer E. Klunder)

Het graf van Joseph Troostwijk (bron: de heer P.A. van Aalderen)

1946 werd het stoffelijk overschot opgegraven waarna de wachmeester der Rijkspolitie, Berend Haverkamp aangifte deed bij de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente Staphorst dat de heer Joseph Troostwijk op 04 september 1946 om 06.00 uur overleden was bevonden. Zijn lichaam werd getransporteerd naar Zwolle en herbegraven in vak G, graf 2 op de Joodse begraafplaats aan de Kuyterhuislaan. Hier rust hij heden ten dage nog steeds.

Op zijn steen staat de volgende tekst in het Hebreeuws; '*Hier ligt begraven Dhr. Joseph zoon van dhr. Mozes de Leviet en de naam van zijn moeder is Keile, dochter van Mozes. Zijn ziel steeg naar de hemel in de oorlogsjaren, 1943. Late zijn ziel gebundeld worden in het Eeuwige licht*'. De heer Joseph Troostwijk is niet vergeten. Zijn naam is opgenomen in de Zwolse gedenkboeken en op de gedenkborden in de synagoge van de Overijsselse hoofdstad.

TROOSTWIJK, M.	13 · 04 · 1909	1943 Sobibor
TROOSTWIJK-HIJMANS, A.	29 · 09 · 1917	1943 Sobibor
TROOSTWIJK, H.	11 · 03 · 1899	1944 Auschwitz
TROOSTWIJK-DANNEBOOM, A.	24 · 04 · 1903	1944 Auschwitz
TROOSTWIJK, J.S.	22 · 06 · 1926	1944 Auschwitz
TROOSTWIJK, E.	31 · 07 · 1929	1944 Auschwitz
TROOSTWIJK, J.	07 · 11 · 1884	1943 Holland
TROOSTWIJK, M.N.	28 · 06 · 1918	1944 Auschwitz
TROOSTWIJK, N.	24 · 09 · 1921	1944 Auschwitz
VECHT, J.	12 · 01 · 1858	1943 Sobibor
VECHT, H.	16 · 05 · 1897	1942 Sobibor
VECHT, Ch.	05 · 02 · 1891	1943 Auschwitz
VECHT-HEIMANS, E.	28 · 07 · 1896	1943 Auschwitz

Het gedenkbord in de Zwolse synagoge waarop de naam van de heer Joseph Troostwijk staat weergegeven (Bron: de heer P.A. van Aalderen)

Gedurende het onderzoek is gezocht naar nabestaanden maar deze werden helaas niet gevonden. Het is echter niet onaannemelijk dat de familie destijds op de hoogte is geweest van het lot van Joseph Troostwijk.

Voor informatie die betrekking heeft op verdwijningzaken die gerelateerd zijn aan de Tweede Wereldoorlog in Nederland, wordt u vriendelijk verzocht om contact op te nemen met: Adjutant onderofficier instructeur P.A. (Patric) van Aalderen, Bergings- en Identificatiedienst Koninklijke Landmacht (BIDKL), Ministerie van Defensie, Kamp Soesterberg, Postbus 109, 3769 ZJ, Soesterberg, MPC 53A (T: 033-4662442; M: 06-20546023; PA.v.Aalderen@mindef.nl).

Bronnen

Literatuur

Gunnink, G. (2006), *De Knokploeg, Schimmen uit het verleden*. Boom Courantenuitgeverij (hoofdstuk 36, Code Kiev, pagina 127).

Archieven, Instanties en organisaties

- Archief gemeente Meppel (*Afdeling documentatie informatie voorziening A, Afdeling Ondersteuning DIA*)
- Archief gemeente Staphorst
- Archief Historisch Centrum Overijssel

- Archief Nederlandse Rode Kruis (*Afdeling Oorlogsnazorg*)
- Redactie *Judaica Bulletin*
- Secretariaat Stichting Zwolse *Stolpersteine*
- Zwolse Synagoge

Personen

- Mevr. Buit-Zielman, H., Genne
- Dhr. Den Otter, P., Zwolle
- Dhr. Harmens, P., Zwolle
- Dhr. Huijsmans, W., Zwolle
- Mevr. Kan, M., Israël
- Dhr. Klunder, E., Meppel
- Mevr. Van Olst van den Berg, M., Heemstede
- Dhr. Schwartzberg, M., Den Haag
- Dhr. Van Spijkeren, -, Staphorst
- Dhr. Van 't Riet, S.P., Zwolle
- Dhr. Vlaanderen, W., Zwolle
- Mevr. Westerhof, E., Meppel

Internet

- www.judaica-zwolle.nl
- www.synagoge-zwolle.nl
- www.wiewaswie.nl
- <https://familysearch.org/pal:/MM9.3.1/TH-1-18949-4746-7?cc=2026211&wc=MF6R-FNP:1029071501,1029025701>
- <https://familysearch.org/pal:/MM9.3.1/TH-1-18925-16937-15?cc=2026211&wc=MF6T-W29:1028999001,1029154901>

Doeltreffend herdenken - wat doen we na 70 jaar?

Van de redactie

Dit voorjaar wordt op veel plaatsen en op vele manieren herdacht dat de Tweede Wereldoorlog 70 jaar geleden eindigde. Voor veel Joden is die periode helaas nooit afgesloten. Levenslang beïnvloeden de herinneringen aan vermoorde familieleden hun leven. Vooral bij het ouder worden en nu bij de 70-jaar-herdenkingen, komt dat des te meer naar boven.

Zikna, een ANBI-gecertificeerde stichting, verzorgt landelijk voor Joodse Holocaustoverlevenden psychosociale en pastorale zorg. De focus ligt hierbij op pastorale begeleiding door rabbijn Shmuel Katz. Hij wordt geholpen door een groep toegewijde en deskundige vrijwilligers. Ondanks alle bestaande zorg krijgen velen (nog) geen pastorale opvang, omdat niet iedereen aangesloten of bekend is bij een Joodse gemeente. Met een team van professionals en vrijwilligers - die op geestelijk/lichamelijk welzijnsgebied geschoold zijn - ondersteunt Zikna deze cliënten, ook op meer praktische manieren. De aandacht gaat tevens uit naar de kinderen en kleinkinderen van de overlevenden. Ook daar zitten vaak diepe wonden.

Om het werk van Zikna mogelijk te maken is veel geld nodig. Daarvoor worden op verschillende plaatsen in Nederland benefietavonden gehouden. Ook in Zwolle wordt nu door een werkgroep, die uit mensen van verschillende kerkelijke achtergronden bestaat, een Zikna-avond georganiseerd.

Die avond zal plaatsvinden op donderdag 30 april a.s. in de Zwolse synagoge aan de Samuël Hirschstraat. Een van de hoogtepunten van deze avond zal zijn dat burgemeester H.J. Meijer een stek van de Anne Frank-boom in ontvangst zal nemen, bestemd voor de stad Zwolle.

Ook zal er op deze avond een aantal kunstwerken - door diverse (Zwolse) kunstenaars ter beschikking gesteld - worden geveild met veilingmeester Ivo de Lange van IQKunst. De opbrengst van de veiling komt ten goede aan het werk van Zikna. Doordat er een catalogus is samengesteld - geplaatst op www.Zikna.nl - zal ruim van te voren bekend zijn wat er die avond te koop is.

Naast de muzikale bijdrage van het Joods koor Kachol Lawan zijn er korte bijdragen van ds. Helène Evers, Jaap Hagedoorn en rabbijn Shmuel Katz.

De Zikna-werkgroep Zwolle wil graag alle abonnees van ons Judaica Bulletin ontmoeten op deze bijzondere avond.

DOELTREFFEND HERDENKEN

Zikna-avond op donderdag 30 april a.s. in de Zwolse synagoge.

Vanaf 19:15 uur is er inloop; de avond begint om 19:45 uur.

De toegangsprijs van 5 euro (incl. 1 consumptie) komt geheel ten goede aan Stichting Zikna.

Naast het houden van de kunstveiling worden ook kleinere artikelen verkocht.

Meer info over over de professionele doelstellingen en activiteiten: kijk op www.zikna.nl
of stuur een mail naar zikna@kpnmail.nl

JUDAICA-AGENDA – VOORJAAR / ZOMER 2015

----- 12-4-2015 - Tentoonstelling

"Geschiedenis van het joodse leven in en om Zwolle" inclusief rondleiding. Stichting Judaica Zwolle. Plaats: synagoge, Samuel Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 13.30 uur. Toegang: € 4,- (jeugdigen met korting).

----- 22-4-2015 - Jom Ha'atmaoet-viering

Viering van de onafhankelijkheidsdag van Israël. Met een voordracht door Jaap Hagedoorn en een feestelijk concert van Klezmokum. Organisatie: Genootschap Nederland-Israël afdeling Zwolle en Joodse Gemeente van Zwolle. Plaats: synagoge, Samuel Hirschstraat 8, Zwolle. Aanvang: 19.30 uur. Bijdrage: € 10,-

----- 30-4-2015 - Benefietavond

Ten bate van Holocaustoverlevenden in Israël en in Nederland. Thema: "Doeltreffend herdenken".

Organisatie: Zikna-werkgroep Zwolle.

Locatie: synagoge, Samuel Hirschstraat 8, Zwolle.

Tijd: 19.45 uur (inloop met koffie/thee vanaf 19.15 uur). Toegang: € 5,-

10-5-2015 – Tentoonstelling (zie bij 12-4-2015)

14-6-2015 – Tentoonstelling (zie bij 12-4-2015)

12-7-2015 – Tentoonstelling (zie bij 12-4-2015)

09-8-2015 – Tentoonstelling (zie bij 12-4-2015)

Weer wat geleerd

Door Wim Neevel

"Haar jongere zus is mooier dan zij, of niet soms? Laat die toch de jouwe worden, in plaats van haar."
Een vader biedt zijn voormalige schoonzoon zijn jongste dochter aan als plaatsvervangende bruid.

Deze scène uit het levensverhaal van Simson, dit ene vers (Rechters 15:2), loopt uit op een drama: Simson verbrandt de oogst; de Filistijnen verbranden 'zijn' vrouw en haar vader. Toen zei Simson: "O, gaat het er hier zo aan toe? Dan zal ik niet rusten voor ik me gewroken heb!" En hij sloeg er - volgens de NBV-vertaling (2004) - "ongenadig op los en maakte talloze slachtoffers." De Hebreeuwse uitdrukking *sjoq 'al-jaréch* komt verder nergens voor, maar moet niet gelezen worden als "En hij sloeg hun de ruggengraat stuk, ..." zoals in de NBG-vertaling

(1951). De Statenvertaling geeft voor Rechters 15:8 "En hij sloeg hen, den schenkel en de heup..." De Naardense Bijbel: "Hij slaat hen tot 'dijen over heupen, '..." En de SHA-vertaalgroep komt met: "Hij versloeg hen, scheen over heup, ..." Wat doet Simson de Filistijnen aan? Welk letsel lopen de slachtoffers van deze vechtpartij op? In de Korte cursus 2 – Bijbelse vrouwen – met als docent dr. Willien van Wieringen, leerden we over deze cryptische omschrijving dat Simson de Filistijnen een 'knietje' geeft en daarmee zijn belagers ongenadig in het kruis treft.

In het spoor van de Kindertransporten (3)

Door Wim Neevel

“Zou u uw kind in vreemde handen geven, als het thuis niet meer veilig is? Zou u uw eigen leven willen riskeren, om daarvoor duizend andere te redden?”

10.000 kinderen uit Duitsland, Oostenrijk, Tsjecho-Slowakije en Polen zijn tussen december 1938 en augustus 1939 met de zogenaamde Kindertransporten naar Engeland gebracht, om ze te redden van de vervolging door de Duitse nationaalsocialisten. Het afscheid van hun ouders is voor de meeste van deze kinderen definitief.

Reddingsoperatie

Het is een uitzonderlijke reddingsoperatie voor deze jongste slachtoffers van de naziterreur, die op gang komt na de Kristallnacht - van 9 op 10 november 1938 - en die stopt met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog op 1 september 1939. Tienduizend Joodse en ook andere kinderen worden op transport gesteld - vanuit de door Duitsers bezette landen - naar pleeggezinnen en tehuizen in Groot-Brittannië.

Al in november 1938 is er de eerste oproep aan de Britse bevolking gedaan om pleegkinderen in de eigen familie op te nemen. 'Het Kindertransport' is een menslievende daad geweest, die nergens anders voor de oorlog is geëvenaard. In het parlamentsgebouw in Londen hangt een plaquette met een tekst die getuigt van dank aan het Verenigd Koninkrijk voor het redden van al die kinderen via 'The Kindertransport'. Letterlijk staat er: *“In deep gratitude to the people and Parliament of the United Kingdom for saving the lives of 10.000 Jewish and other children who fled to this country from Nazi persecution on the Kindertransport 1938-1939”*.

Zonder die hulp van vreemden zouden velen van hen niet hebben kunnen overleven. Maar toch, uiteindelijk zijn tijdens de Sjoa bijna 1½ miljoen - 1.500.000 - Joodse kinderen omgebracht.

Ooggetuigen

Ook zeventig jaar na de bevrijding van Auschwitz worstelen overlevenden, soms dagelijks, nog met de ellende en het verdriet dat de Sjoa hen bracht. Velen van de geredden door het 'Kindertransport' zijn naast hun familie ook een deel van hun kindertijd verloren. Ze moeten proberen weer nieuwe familiebanden op te bouwen. Voor hen blijft het moeilijk het hun aangedane onrecht en lijden te begripen.

Wij kunnen alleen maar stilzwijgend naar hun verhalen luisteren. Maar wat als deze ooggetuigen er niet meer zijn? De schrijver Elie Wiesel, zelf een overlevende van de Sjoa, heeft eens gezegd:

“Wie naar een getuige luistert, wordt een getuige”.

In de met een Oscar bekroonde documentaire 'Into the arms of strangers' (*1) staan de vaak pijnlijke ervaringen en pakkende herinneringen centraal van een aantal van die overlevende kinderen, maar ook van hun redders. Al die kinderen hebben onvergetelijke verhalen te vertellen. Zij zijn de ooggetuigen van deze uitzonderlijke reddingsoperatie. De producer van de genoemde documentaire - Deborah Oppenheimer, wier moeder één van de 10.000 kinderen is - zegt: *“Ik wil graag verhinderen, dat dit hoofdstuk uit onze geschiedenis in vergetelheid raakt.”* (*2)

Bij het op de voet volgen van al die ontroerende en inspirerende verhalen - gedocumenteerd in boek en film - is het bijzonder te ervaren hoe het dreigend onheil voor 'de kinderen' allerlei mensen tot humanitair handelen kan bewegen. Na meer dan vijfenzeventig jaar herinneren die beschrijvingen - van vlucht en verbanning, van mededogen en wreedheid - ons er aan, dat naastenliefde ook in deze tijd nog steeds geboden is.

Kindertransport-organisator

Op de website van het United States Holocaust Memorial Museum, Washington DC is in het kader van de 'Oral History' - mondelinge overlevering - een interview uit 1992 te beluisteren met Norbert Wollheim over het 'Kindertransport 1938-1940'. Wollheim - in 1913 als Jood in Berlijn geboren en in 1998 op 85-jarige leeftijd in New York overleden - beschrijft hoe hij de verantwoordelijkheid overneemt voor de organisatorische kant van het 'Kindertransport' en alle benodigde regelingen en overeenkomsten verzorgt om de kinderen uit Duitsland te brengen, een project voor uiteindelijk 10.000 kinderen!

“Nou, dat was niet gemakkelijk omdat we op dit gebied geen enkele praktische ervaring hadden. De kinderen waren geselecteerd door het maatschappelijk werk in de verschillende Duitse

steden, en dan uh ...ik wil niet nader op de procedures ingaan, op een eenvoudige manier hun machtiging kregen met hulp van het Engelse consulaat in Duitsland.” Dat het allemaal geen eenvoudige klus is komt ook door het openbare telefoonnet dat nog niet geautomatiseerd is - er is nog de tussenkomst van een telefonist(e) nodig - en door het ontbreken van faxapparaten. Verder gebeurt al dit werk onder het toezicht van de Gestapo - de geheime politie in nazi-Duitsland - die uiterst nauwgezet is in de controle van de documenten. Het vereist dus allemaal veel voorbereidend werk. *“En later kregen we zelfs toestemming om begeleiders met de kinderen mee te sturen vanuit Duitsland naar Engeland en deze moesten zorgvuldig geselecteerd worden. En dit was niet gemakkelijk omdat de Gestapo ons toestemming voor deze begeleiding had gegeven onder voorwaarde dat zij zouden terugkeren naar Duitsland vanuit Engeland teneinde het werk voortzetten.”*

Wollheim moet niet alleen de documenten voorbereiden maar dient er ook voor te zorgen dat op een bepaalde morgen van een bepaalde dag al die kinderen zijn samengebracht, in Berlijn bijvoorbeeld, waar dan speciale spoorwagens klaarstaan die de kinderen meenemen om via Hannover naar Hoek van Holland te reizen en van daaruit naar Harwich in Engeland, *“waar het Engelse comité stond te wachten om hen op Liverpool Street Station in Londen te verdelen onder de pleegouders of tehuizen of waar dan ook.”*

De treinen vertrekken bij benadering zo tegen negen of tien uur 's morgens en dat heeft te maken met de regeling van het spoorstelsel in Duitsland. Het gehele gebeuren staat onder politietoezicht, maar Wollheim en zijn mensen dragen de verantwoordelijkheid en moeten er voor zorgen dat de politie niet tussenbeide hoeft te komen. *“Het is steeds weer een gespannen situatie omdat de ouders hun kinderen brachten om ze aan onze zorg over te dragen om ze vervolgens naar Engeland over te laten brengen.”* (*3)

Norbert Wollheim heeft aanvankelijk rechten gestudeerd aan de universiteit van Berlijn. Als Hitler op 30 januari 1933 aan de macht komt weet iedereen die zijn geschriften heeft gelezen dat dit voor de Joden in Duitsland niet veel goeds betekent. In april 1933 volgen er zulke absurde wetten - die een toekomstige beroepsuitoefening voor Joodse artsen en advocaten onmogelijk maken - dat Norbert met de studie stopt. Hij gaat op vrijwillige basis sociaal werk doen in de Joodse

gemeente. Daarnaast neemt hij een betrekking aan bij een Joodse firma die zich bezighoudt met de export en import van erts. In september 1938 wisselt het bedrijf van eigenaar en worden alle Joodse werknemers ontslagen.

En dan brandt in de nacht van 9 op 10 november 1938 de synagoge waar Norbert zijn 'Bar Mitzwa' heeft gedaan. Bang om opgepakt te worden blijft hij een aantal nachten uit de buurt van z'n woonhuis. Nu begrijpt hij ook de woorden van zijn leraar en mentor, rabbijn Leo Baeck, die gezegd heeft dat het uur van het einde van het Duitse jodendom is aangebroken. Dan wordt Wollheim bij Otto Hirsch ontboden, de voorzitter van de 'Zentralrats der Juden in Deutschland', die hem vertelt dat Chamberlain van Engeland tijdelijk Joodse kinderen in zijn land wil opnemen. De voorzitter vraagt of Norbert bij de organisatie daarvan, die al gestart is maar niet goed loopt, wil helpen. *“U bent jong en u kunt organiseren”* krijgt hij te horen.

En zo is Norbert Wollheim als 25-jarige daar in Berlijn met de organisatie van 'den Kindertransport' begonnen. Zijn werk stopt met het uitbreken van de oorlog in september 1939. Zijn ouders die ook in Berlijn wonen zijn in december 1942 gedeporteerd. In maart 1943 worden hij, zijn vrouw en hun driejarige zoon naar Auschwitz gedeporteerd. Daar wordt hij van zijn vrouw en kind gescheiden en gedwongen te werk gesteld in Auschwitz III (Monowitz). Hij is de enige van de 70-koppige familie die de oorlog overleeft. (*4)

Norbert Wollheim heeft zo'n 20 transporten uit Berlijn georganiseerd en afgehandeld. In de film 'Into the arms of strangers. Stories of the Kindertransport' vertelt hij over het eerste transport, dat hij zelf begeleidt. Het is een transport dat hem erg is bijgebleven: *“.....want toen we de grens in Bentheim bereikten, stonden daar niet de gebruikelijke douanebeambten, maar SS-lieden, die door de nazi's gevlucht waren. Ze gingen de coupés binnen en gedroegen zich als dieren - en dat is nog een belediging voor het dierenrijk. Ze werden naar de kinderen toe weliswaar niet handtastelijk maar trokken wel hun bagage open. Zelfs als ze alleen maar tandpasta bij zich hadden, maakten ze de tubes open om naar juwelen, buitenlandse valuta of wat dan ook te zoeken. Het was verschrikkelijk. Ze hebben niet het minste gevonden, maar er was geen enkele mogelijkheid om in te grijpen, want het waren gewoon onbehouwen, wraakzuchtige SS-mannen. Ze namen zo veel tijd, dat de wagons met de*

Joodse kinderen afgekoppeld moesten worden, zodat de rest van de trein de veerhaven op tijd zou bereiken. Toen de trein zonder de kinderen in Nederland arriveerde, konden de dames van het Nederlandse comité dat niet begrijpen. Eén van hen, een zeer moedige vrouw, Truus Wijsmuller-Meijer, de vrouw van een vooraanstaande Nederlandse bankier, reisde naar Bentheim, om poolshoogte te nemen. Ze schreeuwde naar de SS-lieden: 'Waar zijn jullie mee bezig?' De SS-lieden beweerden dat ze alleen maar hun plicht deden. Zij zei: 'Jullie doen niet je plicht, jullie gedragen je uiterst slecht.' Waarop de SS-lieden reageerden: 'Mevrouw, we hebben het gevoel dat u ons niet bijzonder graag mag.' Zij zei: 'Ja, daarin hebben jullie volkomen gelijk. Individueel mag een ieder van jullie misschien wel in orde zijn, maar als groep zijn jullie onmogelijk.' Ik zal dat nooit vergeten. Opmerkelijk is dat na deze interventie het afgelopen was met die wandaden. De twee wagons werden aan de sneltrein gekoppeld - die een paar uur later uit Berlijn was vertrokken en zojuist was aangekomen - en de kinderen bereikten op tijd hun veerboot naar Engeland.'

Abrasha Gorbulski

Alexander Gordon luidt zijn nieuwe naam op het 'Naturalisation Certificate', dat hij op 21 maart 1947 in Londen in ontvangst neemt. Hij is een van de eerste kinderen die Duitsland heeft kunnen verlaten met het 'Kindertransport' van 14 december 1938.

Abrascha Gorbulski is in 1922 als kind van Poolse ouders in Bergedo - in de buurt van Hamburg - geboren. Zijn vader overlijdt als hij drie jaar is en zijn verarmde moeder plaatst hem als zevenjarige in een Joods weeshuis. Op 28 oktober 1938, 's morgens om vijf uur, wordt zijn Poolse moeder thuis in Hamburg bij een razzia door de Gestapo opgepakt en gedeporteerd naar het kamp Zbaszyn, in het 'niemandsland' tussen Duitsland en Polen. Nu staat hij er als zestienjarige helemaal alleen voor. Hij begrijpt maar al te goed: de nazi's houden niet van Joden. Enkele weken na de Kristallnacht zegt een vrouw van de Joodse gemeente in Hamburg tegen hem:

Abrascha Gorbulski, 16 jaar, foto uit paspoort, 1938

"Abrasha, weet je, momenteel speelt er iets waarvan ik denk dat jij er gebruik van moet maken." Ze bedoelt het 'Kindertransport'. Ze raadt hem aan om zich daarvoor meteen te laten registreren, "want je bent helemaal alleen. Wat wil je anders nog gaan doen?"

In de documentaire 'Into the arms of strangers' vertelt hij: *"'s Morgens om zes uur stond ik bij de trein. Ik had een koffer, tien Mark en zag er behoorlijk verwaarloosd uit. Op het station wemelde het van kinderen van alle leeftijden - van vier tot zeventien jaar - en hun ouders. Het zullen zo'n 300 mensen zijn geweest. Ik stapte in de trein, ging een coupé binnen en keek uit het raam. De mensen stonden achter dranghekken en de ouders spoorden hun kinderen aan nu in te stappen. De kinderen wilden niet. De ouders zeiden: 'Over een paar weken zien we jullie in Engeland', en er was een geschreeuw als in een gekkenhuis. Ik zat er helemaal alleen. Ik had geen ouders - niemand. Ik was een van de oudsten en er was geen schouder waarop ik kon uithuilen. Alles wat ik wist was, dat ik wegging. Ik ging naar Engeland. Wat er ook zou gebeuren, het moest maar zo."*

Hij beschrijft dan hoe daarna, bij de grens in Noord-Duitsland, de trein opeens tot stilstand wordt gebracht. De wagon waarin hij zit wordt losgekoppeld en naar een zijspoor gerangeerd. Voordat ze met z'n allen goed en wel beseffen wat er gebeurt, is er de 'Grenz-Gestapo'. Ze moeten allemaal uit de trein en worden met hun bagage naar een kleine hal gebracht waar hun koffers worden doorzocht. Ondertussen doorzoeken anderen de coupés, op zoek naar verboden voorwerpen. Ze maken de kinderen erg bang, zodat die hartverscheurend beginnen te huilen. *"Uiteindelijk stuurden ze ons terug naar de trein, en opeens waren we in Holland. Iedereen juichte: 'Die verrekte nazi's. Laten ze toch dood neervallen.' En: 'Nu zijn we vrij!' Vervolgens reed de trein verder naar Hoek van Holland. We kwamen op de boot die ons naar Harwich bracht. De overtocht was verre van aangenaam, want Het Kanaal, tjonge jonge!, is een van de ergste waterwegen die je in de winter kunt oversteken. Er waren kleine kinderen bij, die luitjes werden zeeziek - en een van de meest gestelde vragen was: 'Hoe gaat het met je?'"*

Na aankomst in Harwich wordt hij eerst naar een vakantiepark gebracht waar geen verwarming is en waar hij het bitterkoud heeft. Na enkele dagen komt dan het bericht dat 50 orthodoxe vrijwilligers voor Leeds worden gezocht. Die kans laat hij niet voorbijgaan. *"Daar zag ik voor het*

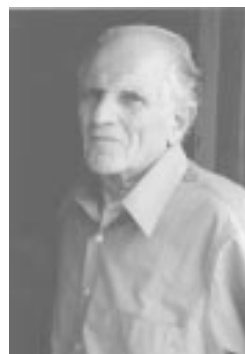
eerst Engelsen [...] want tot dan hadden we nog geen enkel contact gehad met wie dan ook, behalve met die van het 'Kindertransport'.”

Omdat het geplande kindertehuis nog niet klaar is, wordt voor de groep een compleet hotel ontruimd. De pers is erbij, er worden foto's gemaakt, want zij zijn de enige kinderen uit Duitsland die naar Leeds zijn gekomen. Ze krijgen nieuwe schoenen en een kostuum, er is een feest in het zwembad en ze mogen naar de bioscoop. *“Het positieve van het leven is, dat je altijd de goede dingen blijft herinneren, de slechte vergeet je.”* Op een gegeven moment heeft hij toch het gevoel totaal vergeten te zijn en voelt zich tot nietsdoen gedoemd. Dan krijgt hij de kans om met nog een andere jongen naar Londen te gaan. Hij wordt opgevangen in een onderkomen van YMCA. (*5)

Bij zijn eerste ontbijt daar vraagt hij: *“Wat is dat dan voor soort vis?”* De kelner kijkt hem aan en zegt: *“Wat is er dan met jou aan de hand? Jij herkent geen gebraden spek?”* Voor het eerst in zijn leven eet hij spek. Hij komt uiteindelijk in Stamford Hill te wonen, in het noorden van Londen. Hij vertelt: *“We hadden geen enkel contact met andere lui, behalve als we naar de synagoge gingen.”*

Hij werkt in Londen tot 28 juni 1940, totdat er opeens twee mannen komen: *“Recherche. Wat heb ik gedaan? Niets. Bent u Abrascha Gorbulski [...]? U bent gearresteerd!”* Omdat hij al 16 jaar is als hij in Engeland arriveert, wordt hij nu in de zomer van 1940 gearresteerd omdat de Britse regering de internering van alle vluchtelingen - die tussen de 16 en 70 jaar zijn en uit vijandelijk gebied komen - bevolen heeft. Twee weken later wordt hij met de HMT Dunera naar Australië verscheept en meer dan een jaar in een kamp gevangen gehouden. Hij komt als vrijwilliger bij het 'Pioneer Corps' terug naar Engeland en doet dienst in Engeland, Frankrijk, België en Duitsland. In 1947 emigreert hij als Alexander Gordon naar de Verenigde Staten en vestigt zich in New Jersey.

In het interview werpt Alexander de vraag op: *“Wat is de zin van het leven? Wat doe je hier op deze wereld? [...] Met het 'Kindertransport' kon ik Duitsland verlaten. Ik werd met een boot, die getorpedeerd werd maar niet onderging, overgebracht naar Australië. Ik kwam terug naar Engeland en ging in het leger. Hoezo al die toeval? Ik ben tot een oplossing gekomen: mij was het gegeven te overleven. Niet om mij persoonlijk, maar opdat wij Joden overleven kunnen, zodat een nieuwe generatie opgroeit en zij zullen leven.*

Alexander Gordon, New York, 1999

Als ik naar mijn kinderen en kleinkinderen kijk, weet ik dat mijn leven zin gehad heeft.[...] Ik ben niet uit Engeland vertrokken omdat ik niet van het land hield, de enige reden was dat ik volledig alleen was. Vanaf het moment van mijn geboorte totdat ik in Amerika aankwam was ik op zoek naar een familie. De familieleden die ik gekend heb, zijn mijn moeder en mijn broer; mijn vader kan ik mij niet herinneren. [...] Engeland zit in me. Engeland is mijn tweede moeder; als zo iemand zal ik het land altijd bezien.” (*6)

Mentaliteit

In een column in het NIW -'Zeventig jaar later': er zijn veel inspirerende verhalen van overlevenden - schrijft Victor Polak: *“.....een onverzettelijke positieve instelling tegen alle onrecht in geeft de kracht weer van de Joodse mentaliteit door de duizenden jaren geschiedenis.”* (*7)

Ook in het bijbelverhaal over Job draait het om het waarom van het kwaad: waarom bestaat het, waarom moeten mensen eronder lijden? Het verhaal heeft een enorme invloed op de cultuurgeschiedenis gehad. Het is bijna ondraaglijk om te leven met het idee dat het lijden geen aanwijsbare oorzaak heeft. Maar we zeggen ook: het lijden heeft niet het laatste woord. (*8)

Het bijbelboek Job blijft niet steken bij de vraag *'waarom moet mij dit overkomen?'*, maar reikt naar de diepere vraag *'hoe geef ik zin aan wat mij overkomt?'* (*9)

Noten en Bronnen:

(*1) Deze film werd geproduceerd in samenwerking met het United States Holocaust Memorial Museum, Washington DC. Er verscheen ook een boek met dezelfde titel: 'Into the arms of strangers. Stories of the Kindertransport'. Ook in het Duits vertaald, zie (*2)

(*2) Mark Jonathan Harris, Deborah Oppenheimer, 'Kindertransport in eine fremde Welt', pag.2, Goldmann, München 2000

(*3) Interview op www.ushmm.org/wlc/en/media

(*4) Gegevens ontleend aan fragmenten uit het boek 'Kindertransport in eine fremde Welt'

(*5) De YMCA (Young Men's Christian Association), de grootste oecumenisch-christelijke jongerenorganisatie, werd in 1844 opgericht in Londen
(*6) 'Kindertransport in eine fremde Welt', pag. 398-401

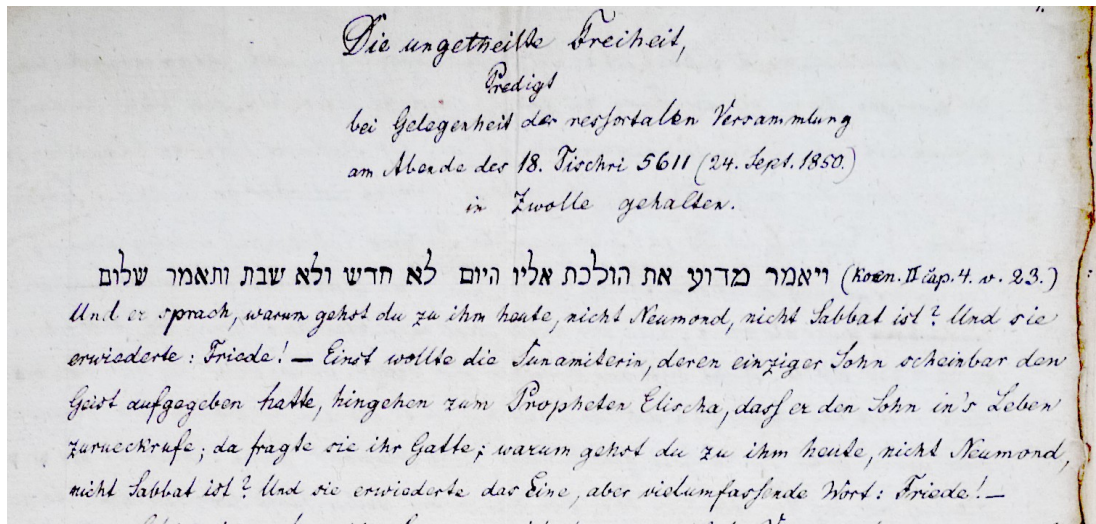
(*7) NIW 23-01-15
(*8) Ontleend aan www.bijbelencultuur.nl/nieuws/Nogmaals
Job: *Wonderboj*
(*9) Ontleend aan www.bijbelencultuur.nl/nieuws/Het boek Job

Een Duitstalige rabbijn in Zwolle

Tumult aan de IJssel (2)

De benoeming van Dr. Jacob Fränkel tot opperrabbijn van Overijssel en Drenthe

Door Ruben van de Belt

Uit de proefpreek, “Die ungetheilte Freiheit,” die Fränkel heeft gehouden in de ressortale vergadering van Zwolle op 24 september 1850. In die preek gaat hij in op 2 Kronieken 4:23, aangevuld met citaten uit Amos, Jesaja, Jeremia en de Psalmen. [...] Daarnaast gaat Fränkel uitgebreid in op thema’s als vrijheid, vrede, religie en *geschiede*. Door deze thematiek past de preek goed in het beeld van prediking uit de 19e eeuw, waar opleiden tot goed burgerschap de norm was; er kan echter de vraag gesteld worden of deze exegese nog wel distinctief Joods genoemd kan worden.

Dat hun echter dezer dagen zijn in handen gekomen twee leerredenen, door meergemelden Dr. FRÄNKEL binnen de synagogen van Zwolle en Kampen gehouden, welke leerredenen gedrukt en verkrijgbaar zijn bij J. J. TUL, te Zwolle, welke inhoud en strekking zij zich verplicht gevoelen ambts- en gewetenshalve voor Uwe Exc. niet te mogen verzwijgen, maar ter kennis van Uwe Exc. te moeten brengen:

1°. Dat in die leerredenen op meer dan eene plaats worden aangetroffen stellingen, niet overeenkomstig met de leer der Israëls. Kerk.

2°. Dat buiten en behalve deze aanmerking, welke naar hunne overtuiging de strekking van beide leerredenen betreft, in eene daarvan, die, uitgesproken te Zwolle, meer bepaaldelijk één der geloofsartikelen, waarop de leer onzer kerk berust, wordt verzaakt, en alzoo door den Heer Dr. FRÄNKEL openlijk is gepredikt en geleeraard tegen die grondstellingen van het Israëls. geloof, geheel in strijd met die fundamentele bepalingen, welke door de echte Israëls. kerk, zoowel als door de geestelijken, als waar en onwrikbaar zijn aangenomen.

Redenen waarom zij zich met den meesten eerbied, maar tevens ook met ernst en in het volle vertrouwen op Uwe Exc. alom bekende onpartijdigheid tot Uwe Exc. wenden, met verzoek, dat het Uwe Exc. moge behagen, Uwe Exc. ondersteuning niet te verleen aan het verzoek, om *sanctie* van de benoeming van Dr. FRÄNKEL als Opper-Rabbijn van Zwolle, maar daarentegen Z. M. den Koning te adviseren, die gevraagde goedkeuring der beroeping te weigeren.

Uit een brief aan de minister van Justitie, tijdelijk belast met het bestuur van het departement voor de zaken van de eredienst, die op 26 december 1851 is gepubliceerd in het *Israëlitisch Weekblad*. Het stuk is ondertekend door de opperrabbijn van de Nederlands Portugese Israëlitische gemeente in Den Haag, Jb. Ferarès, door L.B. Schaap, opperrabbijn bij de Nederlands Israëlitische gemeente in Amersfoort en de

opperrabbijn van de Nederlands Israëlitische gemeente te Rotterdam, J. Isaacson. Zij speelden een grote rol in de strijd rondom de benoeming van Fränkel daar zij als college waren aangesteld door de Hoofdcommissie der Israëlieten.

De fotofragmenten zijn afkomstig uit het archief van Fränkel, dat beheerd wordt bij de Bibliotheca Rosenthaliana, Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam.

COLOFON

Het Judaica-Bulletin is een uitgave van de Stichting Judaica Zwolle. Het verschijnt vier maal per jaar. Een jaargang loopt van oktober t/m juli. De abonnementsprijs bedraagt € 8,00 per jaar, over te maken na ontvangst van een factuur. Een abonnement kan men aanvragen via info@judaica-zwolle.nl.

De Stichting Judaica Zwolle stelt zich ten doel de verspreiding van kennis over de joodse godsdienst, taal, geschiedenis en cultuur. Zij streeft dit o.a. na door het organiseren van cursussen, studiedagen, tentoonstellingen, etc. in de synagoge van Zwolle.

Het bestuur van de Stichting Judaica Zwolle bestaat uit de volgende leden:

- J.J. Dekker (secretaris)
- Mw. R.J.S. Hamburger (coördinator rondleidingen en tentoonstelling)
- Mw. J.J. Hansma (bibliothecaris)
- Mw. J. van Harten-Wondergem (administrateur)
- W.H. Neevel (voorzitter)
- Mw. S. Prins (penningmeester)

De Stichting geeft jaarlijks een folder uit over haar activiteiten. Deze folder kan worden aangevraagd bij de administrateur mw. J. van Harten-Wondergem (038-4651347) of via ons e-mailadres info@judaica-zwolle.nl. Actuele informatie over de cursussen, de Judaica-agenda en andere activiteiten van de Stichting is te vinden op de website: www.judaica-zwolle.nl. De bibliotheek van de Stichting wordt beheerd door mw. J.J. Hansma.

De Stichting heeft een tentoonstelling ingericht op het voormalige vrouwenbalkon van de synagoge van Zwolle, Samuel Hirschstraat 8, met als thema 'Joods leven in en om Zwolle'. Deze is eenmaal per maand op zondag geopend van 13.30-16.00 uur (zie voor de datums de Judaica-agenda in dit bulletin). Dan wordt er vanaf 14.00 uur ook een rondleiding verzorgd.

De Stichting werkt bij gelegenheid samen met: de Joodse Gemeente Zwolle, Stichting Voortbestaan Synagoge Zwolle, Genootschap Nederland-Israël afdeling Zwolle, en andere regionale en landelijke organisaties met een soortgelijke doelstelling.

Giften voor ons werk zijn aftrekbaar voor de inkomstenbelasting en kunnen worden overgemaakt op rekening NL07INBG0000259272 t.n.v. Stichting Judaica Zwolle te Zwolle.

VOLGENDE BULLETIN

Het volgende bulletin verschijnt 1 juli 2015. Kopij dient uiterlijk in de tweede week van juni te zijn ingeleverd via info@judaica-zwolle.nl.

DE ADMINISTRATIE

De administratie van de Stichting Judaica Zwolle wordt verzorgd door Mieke van Harten-Wondergem te Zwolle. Zij is te bereiken via tel.nr. 038-4651347 of via ons e-mailadres info@judaica-zwolle.nl.

JUDAICA BULLETIN

De redactie van het Judaica Bulletin bestaat uit: Peter van 't Riet en Wim Neevel. Abonnementen en jaargangen lopen per cursusjaar (september t/m juli). Opzeggingen zijn alleen mogelijk m.i.v. een nieuwe jaargang.

TENTOONSTELLINGSCOMMISSIE

De tentoonstellingscommissie bestaat uit: Riwkah Hamburger (voorzitter), Hanneke Brem, Michel Canter, Henrike de Graaf, Marguerite Groot-Segond, Jaap Hagedoorn, Rosa Lemstra, Elmer Lugtigheid (PR), Ingrid Petiet, Caroline Rouwendal-Estoppey, Hanna Sijmons.

WERKGROEP CURSUSSEN

De werkgroep cursussen bestaat uit: Johan Dekker (secretaris), Arie Driesprong, Riwkah Hamburger, Jeannette Hansma, Mieke van Harten-Wondergem, Wim Neevel (voorzitter), Wil Wolters.

E-MAIL EN WEBSITE

De mailbox info@judaica-zwolle.nl van de stichting wordt beheerd door Lidy van Dam. Via dit e-mailadres kan men toezending van het cursusprogramma of andere informatie vragen. De website wordt onderhouden door Johan Dekker. Vragen over de inhoud van de website kan men stellen aan het bestuur via ons mailadres info@judaica-zwolle.nl.

RONDLEIDINGEN IN SYNAGOGE

Rondleidingen in de synagoge van Zwolle met bezoek aan de tentoonstelling voor groepen van meer dan 15 personen kunnen worden aangevraagd via info@judaica-zwolle.nl. Entree: € 4,00 voor volwassenen (kortingen voor jeugdigen).